

Ю.В. ОДРОБІНСЬКИЙ,

кандидат мистецтвознавства, доцент,
завідувач кафедри дизайну
ВП «МФ КНУКіМ»,
м. Миколаїв

ОСОБЛИВОСТІ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОГО НАДБАННЯ КАФЕДРИ ДИЗАЙНУ ЯК КУЛЬТУРНО-МИСТЕЦЬКОГО ОСЕРЕДКУ НА ПІВДНІ УКРАЇНИ.

Кафедру дизайну було утворено в 2005 році, що було зумовлене необхідністю розвивати сучасні напрямки дизайну на території Півдня України, вивчати студентів різним творчим спеціальностям.

Кафедра дизайну входить до складу факультету мистецтв Відокремленого підрозділу «Миколаївська філія Київського національного університету культури і мистецтв» і здійснює підготовку студентів за чотирма напрямками освітньо-кваліфікаційних рівнів: бакалавр, спеціаліст. Професійна підготовка спеціалістів та бакалаврів «дизайну» базується на розроблених програмах вищої школи Міністерства освіти і науки України, прогнозуванні та інновацій в різних сферах дизайну, використовуючи досвід відомих майстрів дизайну.

Висока професійність науково-педагогічного складу кафедри є гарантом підготовки фахівців вищої кваліфікації – творчих, неординарно-мислячих, націлених на майбутнє, здатних працювати на підприємствах, установах, організаціях різних форм власності і підпорядкування, у вищих навчальних закладах і у науково-дослідних установах та гарантом адаптації кафедри до сучасних потреб та вимог суспільства у сфері дизайну, інтеграції її у складі університету в європейський і світовий освітній й науковий простір, розвиток партнерських відносин із спорідненими кафедрами вищих навчальних закладів України.

Основною темою стратегічного науково-методичного дослідження кафедри є «Дизайн: теорія, практика в умовах кроскультурних взаємодій на Півдні України». Це широке багатогранне дослідження сконцентроване на різних сферах дизайну від давніх часів до сучасності, зберігаючи, розвиваючи та відроджуючи культурно-мистецьку спадщину різних культур та етносів, які існували та розвивались на українських землях, і насамперед на території Півдня України. Однією із найважливіших ланок цього дослідження є також практичні авторські доробки викладачів кафедри, що базуються на багаторічному творчому досвіді та проведенні експериментальних пошуків в процесі проектування, моделювання та виготовлення різноманітних об'єктів, предметів та виробів.

Історія формування кафедри дизайну була поетапним та увібрало в себе багатозаровий пласт різних унікальних художніх напрямків, які розвивались у

різні роки в Миколаївській філії Київського національного університету культури і мистецтв. Першою у 1993 році, була відкрита кафедра декоративно-прикладного мистецтва, в 2001 році – кафедра реставрації та графічного дизайну, в 2009 – кафедра дизайну одягу. Усі вони зіграли величезну роль у процесі сучасної науково-методичної роботи кафедри дизайну.

Кафедра декоративно-прикладного мистецтва мала потужну «школу» різних художніх напрямків: обробка тканини, обробка деревини, кераміка. На кафедрі працювали відомі талановиті майстри, художники, дизайнери Півдня України, як мали багаторічний досвід та визнання: Заслужені майстри народної творчості, професор Зайцев Є. П., Базилевська-Барташевич Т.М., Заслужені діячі мистецтв України, професор Єнтіс Л.С., професор Черкесова І.Г., Іваницька Л. І., модельєр-технолог Лащенко Л.І., Заслужений художник України Макушин Ю.А., скульптор Ковальчук А.М., монументаліст Смаглюк Л.М., дизайнер Грунський О.Є., викладачі, Гісса. Н.Є., О.В. Нагорна, Тюпо С.Б., Капля В.Л., Корінь Т., Мироненко Г., кандидати мистецтвознавства Росляков С.М., кандидат педагогічних наук Сопільняк М.М. та багато інших.

Основною метою кафедри було відродження декоративно-прикладного мистецтва Півдня України та створення сучасного південноукраїнського стилю, який би поєднав у собі історичні, етнічні та культурні особливості краю. У великій кількості були розроблені та виконані різноманітні вироби в матеріалі: гобелени, килими, рушники, костюми, вироби з дерева та кераміки. Вони були створені на основі дослідження викладачами і студентами різних культур та технік. Це стало міцним поштовхом відродження та збереження традицій народного мистецтва південного регіону України та народження нової плеяди майстрів декоративно-прикладного та образотворчого мистецтва.

Створення кафедри реставрації та графічного дизайну було своєчасним і важливим для розвитку сучасного образотворчого мистецтва Півдня України та поєднала в собі три напрямки: реставрацію живописних творів і іконопису, графічний дизайн та мистецтвознавство. Науково-педагогічний склад кафедри був сформований із відомих живописців, графіків, скульпторів, дизайнерів та реставраторів, більшість з яких входили до Миколаївської обласної організації Національної спілки художників України серед яких: Боляков Д.Л., Макушин Ю.А., Корнюков Ю.К., Лук'яненко С.В., Шевченко С.В., Кузьминих М.С. Пшенічнікова Т.А. та інші. Очолив кафедру Заслужений діяч мистецтв України Приходько Олег Костянтинович.

За його ініціативою студенти, разом із викладачами працювали на пленерах в с. Грушівка (Миколаївської обл.) і Криму. Практика реставраторів проходила в колекціях фондів Миколаївського обласного художнього музею ім. В.В. Верещагіна, де вони відроджували втрачені шедеври. Випускники кафедри: М.Боляков, А.Виштаченко, Т.Токіров, С.Дон, М.Плехов, К.Цюпка, Д.Савелюк, Т. Шмаленко організували творчу групу «Айванабугу», яка є сьогодні відомою у Миколаєві.

Після трансформації кафедри реставрації та графічного дизайну в кафедру дизайну, що поступово об'єднало чотири різних напрямки: Дизайн середовища,

графічний дизайн, дизайн одягу та зачіски, почався стрімкий розвиток й цих спеціальностей. З 2006 по 2013 роки кафедру очолювала доцент, кандидат мистецтвознавства Сапак Наталія Вікторівна.

Зараз науково-викладацький склад кафедри дизайну налічує п'ятнадцять викладачів, які є відомими, провідними та визнаними фахівцями сучасного мистецтва України у різних сферах професійної підготовки. Це художники-живописці, художники-графіки, дизайнери, майстри декоративно-прикладного мистецтва, мистецтвознавці, а також архітектор, скульптор-монументаліст, інженер-технолог та проєктувальник-практик одягу, спеціаліст ІТ-технологій та комп'ютерного проєктування, які сформували та продовжують розвивати культурно-мистецький осередок Півдня України з дизайну та декоративно-прикладного мистецтва. Більшість з них є одночасно й дослідниками мистецтва й художниками-практиками, формуючи тим самим ґрунтовну і якісну систему навчання студентів різних напрямів підготовки. Вони розробили та впроваджують в систему викладання дисциплін нові сучасні методики навчання та результати своїх власних досліджень.

Також важливо зазначити, що на кафедрі працюють викладачі чотирьох різних вікових категорій, що свідчить про стійкий потужний розвиток кафедри, про продовження традицій та досліджень, про взаємозв'язок поколінь. Тому слід окремо розглянути їхні досягнення у науковій та професійній діяльності.

Автор статі, Одробінський Юрій Владиславович – Завідувач кафедри дизайну з 2013 року, доцент, кандидат мистецтвознавства, член Національної спілки художників України. Досліджую теми: «Сучасна дизайн-освіта», «Скіфо-сарматська кам'янорізна пластика України», «Меблеве мистецтво України XVI – середини XX ст.», «Мистецтво української геральдики». Основна наукова праця: монографія «Скіфо-сарматська кам'янорізна пластика українських земель» (2010 р.), основні наукові статі: «Варіації пластичних форм антропоморфних скіфських статуй VII-III ст. до н.е» (2006), «Видові особливості монументальної скульптури скіфо-сарматського періоду» (2007), «Трансформація образу “людини-воїна” в кам'яній пластиці скіфо-сарматського періоду у схематичний символ» (2008), «Концепція декоративності майстра народного дереворізьблення Євгена Зайцева» (2010), «Сучасний дизайн меблів в Україні: новації, перспективи, художні особливості» (2011), «Образно-змістова концепція герботворення сарматських царів Боспору» (2012) та інші.

Паралельно із науковою роботою також професійно займаюся практичною діяльністю за напрямками: пластичне дереворізьблення, живопис, реставрація меблів та створення сучасних меблевих форм в системі організації середовищного простору. Основні художні твори: «Спогади» (2003), «Тюльпановий сон» (2006), «Таємниці буття» (2007), «Осінній коктейль» (2008), «Шлях у вічність» (2008), «Мамина колискова» (2010), Лабіринти долі (2011) та інші.

Вагомий внесок у розвиток мистецької освіти Півдня України зробила професор, Заслужений діяч мистецтв України, кандидат педагогічних наук Єнтіс Любов Степанівна. На протязі багатьох років вона очолювала кафедру

декоративно-прикладного мистецтва, пізніше дизайну одягу. Любов Степанівна заснувала у Миколаївській філії Київського національного університету культури і мистецтв театр мод «Інтер-стиль», художню галерею «ІМЕНА», кафедру реставрації та графічного дизайну. Вона автор багатьох наукових та навчально-методичних робіт, зокрема: словник «Мистецтвознавчі терміни» (2001 р.), навчальний посібник «Мистецтво від А до Я» (2002 р.), монографія «Формування у підлітків художньо-творчих інтересів засобами декоративно-прикладного мистецтва» та інші. Сьогодні Любов Степанівна є куратором напрямку «Дизайн одягу».

Особливе значення в історії та розвитку декоративно-прикладного мистецтва та дизайн-освіти мають художні твори та науково-методичні дослідження професора, заслуженого діяча мистецтв України, члена Спілки дизайнерів України Черкесової Інни Григорівни. Її наукова робота пов'язана із дослідженням південноукраїнського стилю в різних сферах мистецтва від первісного до сучасного, дослідження сучасного дизайну та етнодизайну на Півдні України, дослідження декоративно-прикладного мистецтва Півдня України: традиції, сучасність, перспективи розвитку. Основні праці: Навчальний посібник «Кольорознавство. Колір у декоративно-прикладно-прикладному мистецтві й дизайні» (2008), наукові статі: «До питання удосконалення освітньо-навчального процесу спеціальності Дизайн-освіта 2009: сучасна концепція дизайн-освіти України» (2009), «Формування світоглядних засад та проблеми рисунку у аспекті адекватності», «Текстильні композиції як інспірація трансцендентних інтродукцій» (2009), «Значення інформаційно-естетичних якостей килимів у сучасному світі людини» (2010), «Поняття «етнодизайн», «протодизайн» и проблема их использования в лекционном материале по дисциплине «История дизайна»» (2010), «Креатив через синтез ручного и машинного труда. (К вопросу подготовки дизайнеров в Николаевском филиале КНУКіМ)», «Тенденції розвитку вітчизняного дизайну та дизайн-освіти у вимірах сучасності» (2012), «Теоретичні засади основ композиції у галузі графічного дизайну. Миколаївщина і північне Причорномор'я: історія і сучасність» (2014) та інші.

Крім наукових досліджень Інна Григорівна є провідним майстром декоративно-прикладного мистецтва в галузі: килимарство та є дизайнером графіки в сфері рукописного шрифту.

Сьогодні Інна Григорівна Черкесова є куратором напрямку «Графічний дизайн» та впроваджує футуро-орієнтовану модель підготовки вітчизняних фахівців графічного дизайну різних рівнів, опираючись на методики прогнозування у сфері графічної дизайнерської діяльності.

Багато років на кафедрі дизайну плідно працює доцент, кандидат мистецтвознавства, дослідник з історії та теорії мистецтва Півдня України Сапак Наталія Вікторівна. Основа її наукового дослідження - художнє життя Півдня України кінця ХІХ – початку ХХІ ст., що тісно переплітається із методичними розробками дисциплін в галузі образотворчого і декоративно-прикладного мистецтва, мистецтвознавства та дизайну які викладає Наталія

Вікторівна. Можна відокремити наукові статі: «Новітні художні течії в Мистецтві Півдня України початку ХХ ст.» (2010), «Тенденції розвитку меморіальної пластики Півдня України ХІХ – початку ХХ ст. на прикладі некрополю міста Миколаєва» (2011), «Деякі аспекти розвитку художнього металу ХІХ – початку ХХ століття на прикладі архітектури міста Миколаєва» (2011), «Становлення дизайн освіти в Миколаєві. Історія і сучасність (2011), «До питання становлення Миколаївської організації Національної спілки художників України» (2013) та інші.

Вагомий внесок у формування основ академічної школи рисунку на Півдні України зробив Народний художник України, скульптор-монументаліст, член Національної спілки художників України, доцент Макушин Юрій Андрійович. Він є автором багатьох відомих творів: Монумент «Сталевий солдат» на кургані Слави (1975), Монументально-декоративна композиція «Прометей» (1975) Пам'ятник О.С.Пушкіну (1988), Пам'ятник працівникам міліції (1978), Пам'ятник Т.Г. Шевченко (2000), створив величезну кількість бюстів видатним діячам м. Миколаєва, та інші. Крім практичної діяльності Юрій Андрійович розробив власну методику викладання основ рисунку та спец рисунку. Основні наукові праці: навчальний посібник «Рисунок і час» (2004) та «Рисунок у просторі і часі» (2002, 2008), статі: «Філософські теорії про мистецтво і світогляд митців» (2010), «З методики роботи над рисунком людської фігури» (2010), «Рисунок як культурологічне явище» (2011). Сьогодні викладає дисципліни: Монументальні декоративні засоби в дизайні середовища, рисунок та спецрисунок.

Живопис – це складна система формоутворюючих впливів та взаємодій тону, кольору, простору та композиції, а отже потребує знання різних технік та експериментального пошуку. Дослідженням у цьому виді образотворчого мистецтва займається доцент, кандидат педагогічних наук, живописець Сопільняк Микола Миколайович. Він є також й науковцем й професійним художником. Основі теми дослідження: «Декоративний живопис як основа експериментального пошуку складної колористичної композиції та його вплив на формування творчого мислення у художників – дизайнерів» і «Педагогічні основи організації дозвілевої діяльності творчої майстерні студентів вищих мистецьких навчальних закладів (Рисунок. Живопис)».

Особливо важливу роль на кафедрі дизайну виконує професійний художник-графік, член національної спілки художників України Корнюков Юрій Костянтинівич. Він закінчив український поліграфічний інститут ім. І. Федорова (м. Львів), вільно володіє усіма видами станкової графіки та різними комп'ютерними графічними редакторами Adode Photoshop, Adobe Photoshop Lightroom, Adobe Illustrator, Corel Draw та інші. Основна тема дослідження: «Фотомистецтво та роль фотографії в професійній підготовці графічних дизайнерів». Його найвідоміші твори: «Цей дивний будинок» (1997). «Фундаментальна іронія 1» (2004), Ілюстрації до книги С. Бранта «Корабель дурнів» (1982) та інші.

З цього року на кафедрі працює здобувач Київського національного університету культури і мистецтв, провідний спеціаліст ІТ-технологій та комп'ютерного дизайн-проектування Атанов Валерій Володимирович. Він вільно володіє комп'ютерними графічними редакторами Adobe Photoshop, Adobe Illustrator, Corel Draw, Adobe 3D MAX, AutoCAD, ArchiCAD, досліджує тему «Світлодизайн в системі організації просторового середовища» та працює над навчальним посібником «3-д моделювання» для студентів вищих учбових закладів.

Архітектура для дизайнера проектувальника середовища надважлива, адже кожен проект, якщо він дійсно якісний та новий, обов'язково повинен мати усі технологічні конструктивно - інженерні розрахунки. Саме тому на кафедрі викладає архітектор-проектант об'єктів високої категорії складності, головний архітектор проектів, заступник голови обласної спілки архітекторів Миколаївської області Сисоєв Володимир Валерійович. Він закінчив Харківський інженерно-будівельний інститут (1990) за спеціалізацією: промислова та громадська архітектура. Його архітектурні проекти і реалізовані споруди завжди неординарні та відрізняються креативністю. Викладає дисципліну «Конструювання та інженерія середовищних об'єктів».

Для проектування середовища важливим є вміння та навички у різних типах середовищних об'єктів, де особливе значення мають ландшафтне проектування, проектування житлових, адміністративних, торгівельних і учбових інтер'єрів та екстер'єрів. Саме тому вагомим є дослідницька науково-практична робота випускниці кафедри дизайну Шульської Марини Вадимівни. Основна тема її наукової роботи: Особливості організації та формування дизайну дошкільних дитячих закладів на Україні. Сьогодні вона викладає дисципліни: «Ландшафтне проектування» та «Проектування в дизайні середовища».

Напрямок дизайн одягу, сформований в 2010 році, став продовженням розвитку напрямку художня обробка тканини, який існував на кафедрі декоративно-прикладного мистецтва. Саме ця трансформація, дала можливість по-новому розкрити закладений раніше потенціал, створивши новий поштовх розвитку цієї спеціалізації.

Провідними фахівцями цього напрямку на кафедрі є старші викладачі Тригуб. О.Л і Жидких О.Б.

Жидких Олена Борисівна – професійний інженер-технолог та проектувальник-практик одягу. Вільно володіє усіма техніками ручної обробки тканини, зокрема: пластичний печворк, гильоширування, вишивка та інші. Закінчила Київський технологічний інститут легкої промисловості за спеціальністю технологія швейних виробів. Вона викладає сьогодні дисципліни «Сучасні технології виготовлення одягу», «Інноваційні технології в проектуванні одягу», «Художнє конструювання та моделювання», «Виконання проекту в матеріалі» та інші.

Тригуб Олена Леонідівна – старший викладач, здобувач Львівської Національної академії мистецтв, член Національної спілки художників

України. Викладає профільні дисципліни зі спеціалізації «Дизайн одягу». Є учасницею багатьох всеукраїнських, загальнодержавних, обласних, міських виставок, науково-практичних конференцій, міжнародних симпозіумів, автор наукових статей. Досліджує болгарський народний костюм і його трансформацію в одязі болгар Півдня України XIX – початку XX ст. Творчі роботи виконує в техніці батик – розпис по тканині, також займається олійним живописом.

Особливе значення на кафедрі дизайну займає напрямок дизайну зачіски та перукарського мистецтва, який є невід’ємною частиною учбового комплексу «одяг-зачіска-асексуари». Розвитком цієї спеціалізації займаються випускники кафедри дизайну: старший викладач, аспірант Київського національного університету культури і мистецтв Ярош Ольга Василівна, викладач Кухтик Наталія Дмитрівна а також кандидат мистецтвознавства старший викладач Мемарне Медея Валеріївна. Їхні професійні знання у цій сфері дають змогу готувати студентів до міжнародних конкурсів, чемпіонатів та кубків України з перукарського мистецтва. Викладає «Комплексний тренінг з перукарського мистецтва», «Сучасний дизайн технології зачіски», «Дизайн форм», «Моделювання стилю» та інші.

Для якісного та професійного розвитку кафедри завжди потрібно розраховувати та прогнозувати майбутнє, тому необхідно залучати талановитих випускників, які схильні до наукової, творчої та педагогічної діяльності. Представником нової плеяди є випускниця кафедри дизайну, напрямку дизайн середовища, креативний молодий дизайнер-практик, учасниця багатьох всеукраїнських конкурсів та фестивалів Куценко Алла Олексіївна. Вона розвиває напрямок «Дизайн середовища і графічний дизайн» та викладає дисципліни: «Формоутворення та композиція», «Макетування та моделювання», «Озеленення інтер’єрів», «Світлодизайн» та інші.

Отже, аналізуючи науково-педагогічне надбання та етапи розвитку кафедри дизайну протягом всього періоду, можна стверджувати про її важливе значення у культурно-мистецькому розвитку Півдня України початку XXI століття, де поступово, не дивлячись на виклики часу, викладачами був сформований осередок дизайну за різними напрямками, що дає прогнозування великого майбутнього.

Список використаних джерел:

1. Макушин, Ю.А. Рисунок і час [Текст]: навчальний посібник / Ю.А. Макушин. – Миколаїв: Видавництво НУК, 2008,-288с., іл.. УДК 741 (075.8)
2. Макушин, Ю.А. Рисунок у просторі й часі [Текст]: навчальний посібник / Ю.А. Макушин. – Миколаїв: Видавництво НУК, 2008. – 428 с., 215 репрод.: іл.. УДК 741 (075.8)
3. Одробінський, Ю.В. Скіфо-сарматська кам’янорізна пластика українських земель (характеристика видів і художні особливості) [Текст] / Ю.В.Одробінський. – Миколаїв: Дизайн і поліграфія, 2010. – 396 с. – 220 іл.

4. Одробінський, Ю.В. Образно-змістова концепція герботворення сарматських царів Боспору [Текст] / Ю. В. Одробінський // Вісник ХДАДМ: Зб. наук. праць/ За ред. В.Я.Даниленка. — Харків: ХДАДМ, 2012. — № 9. — С. 110-114.

5. Одробінський, Ю.В. Сучасний дизайн меблів в Україні: новації, перспективи, художні особливості [Текст] / Ю. В. Одробінський // Інновації в суднобудуванні та океанотехніці: Матеріали міжнародної науково-технічної конференції 5-7 жовтня 2011 р.: — Миколаїв: НУК, 2011. — С. 670-673.

6. Сапак, Н.В. Новітні художні течії в Мистецтві Півдня України початку ХХ ст. [Текст] / Н.В.Сапак // Вісник КНУКіМ Мистецтвознавство Зб. наук. пр. – Вип. 23. – К., 2010. – С. 174-180.

7. Сапак, Н.В. Тенденції розвитку меморіальної пластики Півдня України ХІХ – початку ХХ ст. на прикладі некрополю міста Миколаєва [Текст] / Н.В.Сапак // Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв: Зб. наук. пр. – Харків: ХДАДМ, 2011. – № 3. – С. 139-141.

8. Сапак, Н.В. Становлення дизайн освіти Миколаєві. Історія і сучасність // Дизайнерська освіта Україні у світовому контексті [Текст] / Н.В. Сапак // Зб. матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції. – Харків: ХДАДМ, 2011. – С.171-173.

9. Тригуб, О.Л. Художні особливості болгарських сорочок на Півдні України ХІХ – початку ХХ ст. [Текст] / Н.В. Сапак // Мистецтвознавчий автограф Львівської національної академії мистецтв: Зб. наук. пр. – Львів:ЛНАМ, 2007. – № 2. – С. 102-107.

10. Черкесова, І.Г. Етнічні мотиви у художньому текстилі Миколаївщини [Текст] / І.Г. Черкесова // Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського: Збірник наукових праць. – Випуск 3.33: Історичні науки. - Миколаїв: МНУ, 2012. – С. 67-72.

11. Черкесова, І.Г. Проблемы восприятия окружающего мира через систему художественного формообразования [Текст] / І.Г. Черкесова // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Dynamical system modeling and stability inverstigation. Modelling &Stability/ - Київ, 2013. – 442 с. – С. 140.